

Vliv pandemie na mezinárodní obchod České a Slovenské republiky

Anotace

Tématem bakalářské práce je zkoumání vlivu pandemie na mezinárodní obchod České a Slovenské republiky. V první části bakalářské práce je vymezen pojem mezinárodní obchod, jeho vývoj a obchodní politika v mezinárodních vztazích. Druhá část práce se zabývá vývojem mezinárodního obchodu České a Slovenské republiky během pandemie a jejich vzájemnou komparací.

Klíčová slova

dovoz, obchodní bilance, obchodní politika, pandemie, vývoz, zahraniční obchod

The Impact of the Pandemic on the International Trade of Czech Republic and Slovakia

Annotation

The topic of this bachelor thesis is the study of the impact of a pandemic on the international trade of the Czech and Slovak Republics. The first part defines the concept of international trade and trade policy in international relations. The second part deals with the changes in the international trade of both republics during the pandemic and compares them.

Key Words

Import, trade balance, trade policy, pandemic, export, foreign trade

Obsah

Seznam zkratk	11
Seznam tabulek	12
Seznam obrázků	13
Úvod	14
1. Mezinárodní obchod	16
1.1 Teorie mezinárodního obchodu	16
1.1.1 Merkantilismus	16
1.1.2 Klasická ekonomie	16
1.1.3 Neoklasická ekonomie	18
1.1.4 Trendy v mezinárodním obchodu zboží	18
1.2 Interní hnací síly mezinárodního obchodu	19
1.3 Vnější faktory	19
1.4 Mezinárodní obchod se zbožím	20
1.4.1 Teritoriální a komoditní struktura světového obchodu se zbožím	21
2. Obchodní politika v mezinárodních vztazích	22
2.1 Vymezení pojmu obchodní politika	22
2.2 Nástroje obchodní politiky	23
2.2.1 Tarifní a netarifní nástroje	23
2.2.2 Autonomní a smluvní nástroje	24
2.3 Mezinárodní systém obchodních pravidel	24
2.3.1 Obchod se zbožím	24
2.4 Dopad krize na obchodní politiku	25
3. Zahraniční obchod České a Slovenské republiky před vypuknutím pandemie COVID-19	26
3.1 Historický vývoj zahraničního obchodu České republiky a Slovenské republiky	26
3.2 Zahraniční obchod České republiky před vypuknutím pandemie COVID-19	30
3.3 Zahraniční obchod Slovenské republiky před vypuknutím pandemie COVID-19	32
4. Zahraniční obchod České a Slovenské republiky během pandemie COVID-19	34
4.1 Opatření týkající se zahraničního obchodu	34
4.2 Zahraniční obchod České republiky během pandemie	35
4.3 Zahraniční obchod Slovenské republiky během pandemie	37
4.4 Jak ovlivnila pandemie COVID-19 obchodní bilanci vybraných komodit	38
Závěr	42

Seznam použité literatury.....44

Seznam zkratek

GDP	Hrubý domácí produkt (<i>Gross Domestic Product</i>)
WTO	Světová obchodní organizace (<i>World Trade Organization</i>)
GATT	Všeobecná dohoda o clech a obchodu (<i>General Agreement on Tariffs and Trade</i>)
MFN	Doložka nejvyšších výhod (<i>Most-Favoured Nation</i>)
SITC	Standardní mezinárodní klasifikace (<i>Standard International Trade Classification</i>)
IMF	Mezinárodní měnový fond (<i>International Monetary Fund</i>)
EU	Evropská unie (<i>European Union</i>)
CPA	Klasifikace produkce (<i>Classification of Products by Activity</i>)

Seznam tabulek

Tabulka 1: Komparativní výhoda.....	17
Tabulka 2: Vývoz hlavních skupin a vybraných zemí (vývoz v mld. USD).....	26
Tabulka 3: Podíl hlavních skupin a vybraných zemí na světovém vývozu (podíl v %)	27
Tabulka 4: Zahraniční obchod se zbožím – roční údaje (v mil. Kč).....	30
Tabulka 5: Meziroční růst vybraných komodit 2018-2019	31
Tabulka 6: Podíl obchodu s výrobky zpracovatelského průmyslu na celkovém obchodu v rámci EU	32
Tabulka 7: Saldo zahraničního obchodu (v mil. EUR).....	33
Tabulka 8: Komparace vývozu, dovozu a bilance vybraných komodit ČR a SR (v mil. EUR) 38	

Seznam obrázků

Obrázek 1: Graf bilance zahraničního obchodu se zbožím (v mil. Kč).....	31
Obrázek 2: Bilance ZO se zbožím.....	35
Obrázek 3:Produkce spotřební elektroniky a ICT.....	40

Úvod

Konec roku 2019 s sebou přinesl pro většinu z nás nepředstavitelné. Pandemie COVID-19, která má svůj původ v čínském městě Wu-chan, otrásla našimi téměř poklidnými životy. I přes to, že je pandemie COVID-19 na ústupu, stále se jedná o aktuální téma. Její rozšíření po celém světě bylo příčinou značných ztrát na životech, sociálních vztazích, ale i na jednotlivých ekonomikách států. Zanechala stopy téměř všude, na celkovém myšlení jednotlivců, na ukazatelích ekonomiky jako je HDP, zaměstnanost, inflace, na zahraničním obchodu států.

Pandemie však neovlivnila svět kolem nás pouze negativně. Přiměla lidi zamyslet se nad svými prioritami, a i přes to, že vedla k velkému rozdělení společnosti, projevila se silná vlna solidarity. Naučila nás, kolik věcí se dá dělat jinak a lépe.

Tato bakalářská práce se zabývá dopadem vlivu pandemie COVID-19 na zahraniční obchod České a Slovenské republiky. V teoretické části byla provedena metoda rešerše literatury k problematice mezinárodního obchodu, jeho historii, vývoji a konkrétně mezinárodnímu obchodu se zbožím z pohledu teritoriální i komoditní struktury. Dále je vymezen pojem obchodní politika v mezinárodních vztazích. Její nástroje, mezinárodní systém obchodních pravidel a jak ovlivňují ekonomické krize politiku. Druhá část práce se zaměřuje na historický vývoj zahraničního obchodu Československé republiky, dopad na obě republiky po jejím rozdělení a vývoj republik po událostech jako byl vstup do Evropské unie či finanční krize, která vypukla v USA v roce 2008 z americké hypoteční krize a následně postihla většinu zemí, na které měla dopady ještě několik dalších let.

Dále se práce zabývá zahraničním obchodem České a Slovenské republiky před vypuknutím pandemie COVID-19 a následně jeho vývojem během pandemie. Jaká opatření byla zavedena, jaká odvětví pandemie ovlivnila nejvíce jak negativně, tak pozitivně, a to z pohledu teritoriální i komoditní struktury.

Cílem této bakalářské práce je komparace vlivu pandemie COVID-19 na zahraniční obchod České a Slovenské republiky, kdy je výchozí předpoklad, že pandemie měla větší dopad na saldo obchodní bilance České republiky. Druhým předpokladem bylo, že co se týče vybraných komodit, měla pandemie větší vliv na vývoz a dovoz České republiky. Práce se tedy zabývá komparací hodnot vývozu a dovozu vybraných komodit, kterých se pandemie COVID-19 dotkla nejvíce a které se

staly nedostatkovými v obou zemích. Tyto hodnoty byly čerpány ze statistik statistických úřadů České a Slovenské republiky, následně porovnány v procentech meziročních změn vývozu a dovozu vybraných komodit v jednotlivých zemích a doplněny o informace ohledně konkrétních příčin jejich nedostatku. Hodnoty byly zaznamenány a komparovány pomocí tabulek a grafů vytvořených na základě sběru dat ze statistik statistických úřadů.

1. Mezinárodní obchod

Dle (Sato, 2017) lze mezinárodní obchod definovat jako výměnu zboží a služeb mezi dvěma či více zeměmi. Zahraniční obchod je nedílnou součástí každé ekonomiky státu. V dnešní době si nelze snad ani představit stát, jenž by nevyvážel či nedovážel zboží a služby do své země a z ní. Pro pochopení fungování mezinárodního obchodu je potřeba se nejdříve zabývat jeho historickým vývojem, který sahá až do středověku. Mezinárodní obchod byl v průběhu historie formován v několika etapách jejich představiteli, kteří se ve svých teoriích zabývali otázkami, zda a jaké jsou přínosy z mezinárodního obchodu a jak volný by měl mezinárodní obchod mezi zeměmi být.

1.1 Teorie mezinárodního obchodu

1.1.1 Merkantilismus

Merkantilisté byli první skupinou zabývající se mezinárodním obchodem a jeho vlivem na národní bohatství. Dle merkantilistů bylo národní bohatství dáno zásobou drahých kovů. A k jeho růstu bylo třeba tyto zásoby zvyšovat těžbou drahých kovů či aktivní obchodní bilancí, kdy byl vývoz dané země vyšší než její dovoz. Pouze to mohlo vést k zvyšování zásob drahých kovů. Nejvýznamnějším představitelem merkantilismu byl Thomas Mun (1571-1641) se svým dílem *Bohatství Anglie ze zahraničního obchodu*, vydaném v roce 1664. Mun, na rozdíl od raných merkantilistů, tzv. bullionistů, zastával názor, že stačí mít aktivní celkovou obchodní bilanci, nikoliv obchodní bilanci s každou zemí. Byl také prvním, kdo poukázal na to, že neustálým zvyšováním obchodní bilance dochází k růstu cenové hladiny a následnému snižování cenové konkurenceschopnosti domácích podnikatelů. Tuto myšlenku dále rozvinul filozof Davide Hume ve své eseji s názvem *O penězích*. Dle něj není možné, aby země vykazovala přebytek či schodek obchodní bilance dlouhodobě. (Neumann, 2010)

1.1.2 Klasická ekonomie

Za zakladatele klasické ekonomie je považován Adam Smith, který se věnoval problematice mezinárodního obchodu ve svém díle *Pojednání o podstatě a původu bohatství národů* vydaném v roce 1776. I přes to, že jako první formuloval princip absolutních výhod Davide Hume ve svých

esejích O obchodní bilanci a O žárlivosti obchodu, za autora formulace tohoto principu je obecně považován Adam Smith. (Kalínská, 2010)

Princip absolutní výhody spočívá v tom, že země by měla produkovat výrobky či služby, které je schopna vyrobit nejlevněji při použití stejného množství zdrojů jako ostatní země. Poté bude výrobky vyvážet do zemí, kde je jejich výroba dražší.

Dalším významným představitelem klasické teorie je David Ricardo (1772-1823). Ten pracuje se situací, kdy země není schopna vyrábět žádný výrobek nejlevněji, a tudíž nemá žádnou absolutní výhodu. Dle jeho principu komparativních výhod se i taková země může zapojit do mezinárodní dělby práce. Komparativní výhodu země lze určit pomocí nákladů obětované příležitosti. (Kubišta, 2016)

To je vysvětleno na následující tabulce.

Tabulka 1: Komparativní výhoda

	Výrobek A	Výrobek B
Země C	20 kusů	20 kusů
Země D	10 kusů	5 kusů

Autor: Ekonomický slovník (vlastní zpracování)

Země C je schopna za určité období vyrobit 20 kusů výrobku A či 20 kusů výrobku B. Země D je schopna za stejné časové období vyrobit 10 kusů výrobku A či 5 kusů výrobku B. V tabulce je uvedeno, že země C má absolutní výhodu a je schopna vyrobit více kusů výrobku A i B než země D. Předpokladem je, že země mají stejné množství výrobních zdrojů s různou úrovní produktivity. Země C musí pro jeden kus výrobku A obětovat jeden kus výrobku B. Aby země D vyrobila jeden kus výrobku A, musí obětovat pouze půlku výrobku B. Náklady obětovaných příležitostí jsou pro výrobek B nižší v zemi C. Tudíž je pro obě země výhodné, když se země C zaměří na výrobu výrobků B. Naopak země D se zaměří na výrobu výrobku A.

1.1.3 Neoklasická ekonomie

Neoklasičtí ekonomové odmítají pracovní hodnotu jako podstatu ceny zboží. Dle nich je pro výrobu zboží potřeba nejen práce, ale i další výrobní faktor, a to kapitál.

Rakouský ekonom Gotfried Haberler (1901-1995) přišel s teorií alternativních nákladů, které představují množství statku, kterého se země musí vzdát, aby získala dostatečné množství statku jiného.

1.1.4 Trendy v mezinárodním obchodu zboží

Na rozdíl od klasických teorií, kde se kladl důraz na vybavenost výrobními faktory, jež určovaly specializaci ekonomik, je v posledních desítkách let upřednostňován názor, že k rozvoji ekonomiky přispívá hlavně úroveň kvalifikace lidského kapitálu a schopnost kreativního myšlení. Díky tomu jsou ekonomicky úspěšné státy s kvalitním školstvím a vyhovujícími podmínkami pro výzkum a rozvoj. Hodnota mezinárodního obchodu se navyšuje díky několika faktorům, které pozitivně působí na růst světového obchodu. Patří mezi ně například internacionalizace a globalizace světové ekonomiky, rostoucí význam integračních seskupení a nadnárodních společností, prohlubující se dělba práce, rostoucí úloha rozvojových zemí v mezinárodním obchodu. (Kubišta, 2016)

Dle (Sitkin, 2010) dochází k trendu směřujícímu k expanzi mezinárodního obchodu rychleji než podnikání jako celku. Po finanční krizi z roku 2008 klesal obchod i přímé investice rychleji než globální HDP. Příkladem byl mezi roky 2008 a 2009 46% propad vývozu z Japonska, které je jednou z nejkonzervativnějších zemí. Pro globální ekonomiku jako celek se za toto období propadl obchod o 12 %. Jelikož většina zemí reaguje na krize tak, že se alespoň dočasně zaměří více dovnitř poskytováním stabilizačních finančních zdrojů, tudíž nebyl nepřímý propad mezinárodního obchodu překvapivý.

1.2 Interní hnací síly mezinárodního obchodu

Je vzácné najít společnosti, jež by byly od samého začátku zahájeny jako nadnárodní společnosti. Naprostá většina společností zahájila svou činnost na svém domácím trhu a později expandovala do zahraničí.

Rozšíření prodeje – Jakmile firma vybuduje systém, který jí umožní efektivně vyrábět a uvádět produkty či služby na trh, obvykle se pokusí expandovat a zvýšit své tržby uvedením produktu či služby na nový trh. Hlavním hnacím motorem je tedy zvyšování zisků společností. Příkladem jsou holanďtí pěstitelé zeleniny, kteří vyvinuli skleníkovou technologii, jež jim umožňuje efektivně pěstovat rajčata či papriky i během chladných severoevropských zim. Poptávka po těchto produktech z okolních zemí je silná, tudíž je přirozený krok prodávat tyto produkty i zahraničním odběratelům.

Diverzifikace rizik – Dalším hnacím motorem mezinárodního obchodu je výhoda rozložení rizika tím, že společnost rozloží svou práci do více zemí. Toto rozložení zvyšuje flexibilitu a tím i příležitost k vytváření zisku a snížení rizika přílišné závislosti na jediném místě či trhu. Pokud by měla firma všechna svá průmyslová aktiva v jedné zemi a tu by zasáhla například živelná katastrofa, její šance na pokračování výrobních operací by byly nižší, než kdyby měla své výrobní závody i v dalších zemích, které nebyly katastrofou zasaženy. To se vztahuje i na prodej. Společnost, která prodává svůj produkt pouze na jednom trhu, riskuje, že se její prodej na tomto trhu zhroutí, aniž by ztráty vykompenzovali zákazníci na jiném trhu.

Získávání vstupů – Třetím hnacím motorem mezinárodního obchodu je získávání zdrojů, kapitálu a technologií. Většinou se jedná o vstupy, které jsou na domácím trhu nedostupné či těžko dostupné, nebo je lze na jiném trhu získat levněji. Například země neprodukující ropu jako Japonsko, Německo a Francie, musí hledat zdroje v jiných zemích. (Sitkin, 2010)

1.3 Vnější faktory

Obchodní rozhodnutí jsou také utvářena trendy a událostmi, které nemohou společnosti přímo kontrolovat. Většina nadnárodních společností je méně schopna ovlivnit globální události ovlivňující jejich bohatství.

Technologie – Technologie ovlivňuje mezinárodní podnikatelské prostředí na mnoha různých úrovních. Příkladem může být navazující činnost, kdy se vztahy mezi společnostmi a zákazníky rozšiřují po celém světě díky technologickému pokroku, jako je internet. Když spotřebitelé po celém světě nakupují knihy prostřednictvím Amazonu namísto knihkupectví v jejich městě, upevňují roli technologie jako klíčový organizační princip v mezinárodním obchodu.

Regulační rámec – Existence technologie, která umožňuje, aby se něco stalo, nemusí nutně znamenat, že se to stane. Aby se mezinárodní obchod uskutečnil, musí to umožnit regulační rámec. Je na vládách zajistit blaho svého obyvatelstva skrze mezinárodní obchod, ale také jej ochránit před riziky mezinárodního obchodu. Zahraniční konkurence může společnost vytlačit z jejího domácího trhu. Stát se tedy musí rozhodnout, do jaké míry bude využívat regulaci jako ochranu svých domácích podnikatelů před zahraniční konkurencí.

Globální konkurence – Se stále pronikavějšími státními hranicemi mohou konkurenti pocházet odkudkoli a využít jakékoli zkušenosti, které nashromáždili doma či v zahraničí. Společnosti, které mnoho let tvrdě pracovaly na zlepšení produktivity nebo kvality a které byly konkurenceschopné v domácím trhu, mohou ztratit podíl na trhu díky příchodu hyperkonkurenčních zahraničních společností. Hlavním důsledkem nového konkurenčního paradigmatu je, že se výrobci nemohou spoléhat na pohodlné pozice, které na svých domácích trzích dříve získávali. Větší podvědomí spotřebitelů o získávání zahraničních alternativ za konkurenční ceny poskytlo kupujícím větší sílu. (Sitkin, 2010)

1.4 Mezinárodní obchod se zbožím

Definice mezinárodního obchodu existuje celá řada. Co mají ale společného je to, že se jedná o přechod zboží a služeb přes hranice státu. Tato práce se zabývá především směnou zboží. Zboží může být rozděleno na hotové výrobky určené ke spotřebě, tzv. statky 1. řádu, a na meziprodukty, tedy polotovary, které jsou určeny k další výrobě, tzv. statky vyšších řádů. Specifičtěji se může zboží rozlišovat i na komodity, což je zboží obchodované hromadně bez rozdílů v kvalitě, jehož cena je určována burzou. (Štěřbová, 2013)

V dnešní době představuje mezinárodní obchod v mnoha zemích podstatnou část podílu na HDP dané země a díky němu se od roku 1990 podle údajů Světové banky snížil počet lidí žijících

v chudobě o polovinu. Otevřenost ekonomiky, tedy její zapojení do mezinárodního obchodu, je odvozena od podílu vývozu na HDP a počtem obyvatel země. (Kubišta, 2016)

1.4.1 Teritoriální a komoditní struktura světového obchodu se zbožím

Mezinárodní obchod lze zkoumat z hlediska teritoriální a komoditní struktury. Obě struktury patří mezi kvalitativní ukazatele otevřenosti ekonomiky. Teritoriální struktura zahraničního obchodu říká, s kým či s jakými teritoriemi daný stát obchoduje. Stejně jako u teritoriální struktury lze už z názvu odvodit, že komoditní struktura bude říkat, s čím daný stát obchoduje, tedy s jakými komoditami.

Při analýze komoditní struktury lze využívat Standardní mezinárodní klasifikace SITC (Standard International Trade Classification), která od roku 1950 na základě doporučení Hospodářské a sociální rady OSN třídí komodity na skupiny 0-9. Klasifikuje komodity na základní SITC 0-4, které zahrnují potraviny, nerostné a zemědělské suroviny, elektřinu a paliva. Dále pak na výrobky zpracovatelského průmyslu SITC 5-8. Do skupiny SITC 9 je zařazeno „Zboží a transakce jinde neuvedené“, to jsou například neplatné mince s výjimkou zlatých a poštovní zásilky. (Kubišta, 2016)

2. Obchodní politika v mezinárodních vztazích

V této kapitole je vymezen pojem obchodní politika, dělení nástrojů, skrze které je obchodní politika uplatňována. Dále význam mezinárodního systému obchodních pravidel, který je založen na všeobecných principech a pravidlech pro určité sektory ekonomiky a nástroje obchodní politiky a jaké dopady mají ekonomické krize na obchodní politiku států.

2.1 Vymezení pojmu obchodní politika

„Obchodní politika státu je souhrnem záměrů, strategií, zásad, opatření, nástrojů, smluv a institucí, vytvářeným a koncipovaným na úrovni vlády a směřujícím k podnikatelským subjektům domácím i zahraničním.“ (Štěrbová, 2013, s. 99)

Lze tedy říct, že vláda ovlivňuje prostřednictvím obchodní politiky podnikatelské prostředí k zajištění předem vymezených krátkodobých, střednědobých i dlouhodobých cílů a zajištění optimálního ekonomického vývoje národního hospodářství. Nástrojem obchodní politiky je regulování teritoriální a komoditní struktury vývozu a dovozu státu. Dále může jejím prostřednictvím nepřímo řešit problémy týkající se inflace, nezaměstnanosti, obchodní bilance a otázky státního rozpočtu. Aby vláda mohla uplatňovat obchodní politiku, stát musí mít suveréní postavení v mezinárodních vztazích, tudíž je koncepce obchodní politiky autonomním suverénním rozhodnutím vlády. Státy však uskutečňují vzájemnou interakci na základě které tvoří kompromisy plynoucí z negociací či pragmatických reakcí na vnější i vnitřní sociální a ekonomický vývoj. (Kalínská, 2010)

Mezinárodní obchodní politika jako taková nemůže existovat, jelikož neexistuje žádná mezinárodní vláda. Obchodní politika se tedy vymezuje jako systém, jenž je součástí vyššího celku a má vazby s ostatními politikami uvnitř státu i s politikami jiných států.

Obchodní politika státu vychází z liberalistické či protekcionistické koncepce. Liberalismus má za cíl co nejmenší omezování a kontrolu dovozu a vývozu a jejím hlavním nástrojem je Světová organizace obchodu. Naopak protekcionismus usiluje o zavádění opatření, kterými má nad dovozem a vývozem kontrolu a o podporu domácí produkce. Opatření protekcionismu se dělí na **progresivní**, která chrání domácí výrobce cly, kvótami apod. **Degresivní** neboli sociální, ta jsou

založena na ochraně útlumových odvětví pro zachování pracovních míst. A **agresivní**, která spočívají v proexportní politice. Dále se protekcionismus uplatňuje na základě autonomních a smluvních opatření. Autonomními opatřeními jsou chápána jednostranná rozhodnutí státu, smluvní opatření plynou z mezinárodních dohod a smluv. (Tuleja, Majerová & Nezval, 2007)

2.2 Nástroje obchodní politiky

Aby stát mohl uskutečňovat obchodní politiku a dosáhnout svých cílů v zahraničních vztazích či vnitřní ekonomice, využívá nejrůznější nástroje. Tyto nástroje lze členit z několika různých hledisek. Dle jejich právní či věcné podstaty, cílů státu či jejich tvorby. Tato práce se bude zabývat rozdělením na nástroje tarifní a netarifní, autonomní a smluvní. Tato členění mohou být kombinována, což znamená, že všechna tarifní i netarifní opatření mohou být implementována do nástrojů smluvních i autonomních. (Štěrbová, 2013)

2.2.1 Tarifní a netarifní nástroje

Tarifní nástroje se využívají zejména při dlouhodobých záměrech obchodní politiky státu. Jsou jimi cla, množstevní opatření. Clo je peněžitá částka vybíraná za zboží přecházející hranice státu a je nejstarším a neúčinnějším protekcionistickým opatřením. Celní hranice nemusí být totožná s geografickou, může se nacházet i ve vnitrozemí například na letišti. Celní sazby jsou ve většině případů obsaženy v celním sazebníku. Clo plní tři funkce, a to funkci regulace vnitřního trhu, kdy se jedná o regulaci dovozu a ochranu domácích výrobců, dále funkci regulace vnější směny statků, kdy se jedná o teritoriální zaměření směny a funkci rozpočtovou a fiskální, ve které má clo svůj původ. Funkce fiskální a rozpočtová znamená, že clo slouží jako příjem do státního rozpočtu. (Tuleja, Majerová & Nezval, 2007)

Cla je možno dělit z několika hledisek. Například dle jejich směru na dovozní a vývozní. Záleží na směru přechodu hranice. Vývozní cla jsou ve většině případů užívána v rozvojových zemích, kde je jejich cílem bránit nadměrnému vývozu zboží. Dovozní cla jsou užívána k ochraně domácího trhu a výroby před zahraniční konkurencí. Dále lze dělit cla na prohibitivní, skleníková, výchovná, preferenční a diferenční. Podle toho, s jakým cílem je clo zaváděno.

K netarifním nástrojům se řadí para-tarifní opatření, což mohou být například celní přírážky, dodatečné daně, vnitřní daně a přírážky uvalované na dovoz. Dále opatření ke kontrole cen, která

zahrnují antidumpingová opatření, což jsou cla s vyšší sazbou, než jsou tarifní cla dle celního sazebníku, minimální ceny, vyrovnávací opatření nebo například dobrovolná limitace vývozních cel, kterou uplatňují vývozci se souhlasem země určení.

2.2.2 Autonomní a smluvní nástroje

Autonomní nástroje jsou jednostranná rozhodnutí suverénního státu a pro většinu států podléhají dohodám a ujednáním WTO. Zahrnují limitované výše cel doložkou nejvyšších výhod MFN. Mezi smluvní nástroje jsou zařazovány mnohostranné dohody (dohody WTO), vícestranné dohody (dohody o volném obchodu), bilaterální dohody (dohody o celní unii, ekonomické spolupráci) a smlouvy upravující oblasti s obchodem související, kam se řadí například dohody o celnictví, mezinárodní dopravě, ochraně duševního zdraví apod.

2.3 Mezinárodní systém obchodních pravidel

V souvislosti s plány poválečného hospodářského uspořádání světa po 2. světové válce, kdy bylo zřejmé, že musí dojít k liberalizaci mezinárodního obchodu, se začal vyvíjet mnohostranný obchodní systém, tedy soubor pravidel pro uplatňování obchodních a souvisejících nástrojů a obchodních závazků jednotlivých států v mezinárodním obchodě. Tento systém je založen na všeobecných principech a pravidlech pro určité sektory ekonomiky a nástroje obchodní politiky. Všeobecné dohody o clech a obchodu tvořily základ tohoto systému, od roku 1995 byl rozšířen o další dohody, které byly součástí dohody o založení WTO. (Kubišta, 2016)

2.3.1 Obchod se zbožím

Pravidla platná pro obchod se zbožím jsou obsažena v Mnohostranných dohodách o zboží. Tyto dohody se týkají zemědělského i průmyslového zboží a zahrnují dohodu GATT, která je tvořena základními všeobecnými pravidly pro obchod, ale i dohodami specifických oblastí jako zemědělství, technické překážky obchodu, investiční opatření, antidumping, celní ohodnocení, dovozní licence apod. Dnešní úprava mnohostranného obchodního systému prošla vývojem. V krizi třicátých let dvacátého století byly deformovány domácí trhy následkem zhroucení komoditních cen. Vlády usilovaly o zajištění potravinové soběstačnosti a rovnováhu mezi rozvojem

venkova a měst prostřednictvím navyšování zemědělských cen, což vedlo k náhradě dovozu domácí výrobou a následné nadprodukcí, která byla dále umístována na zahraniční trhy za dumpingové ceny. To se týkalo hlavně obchodu s obilovinami, mlékem, cukrem, masem, ovocem a zeleninou. V důsledku tohoto vývoje a s potřebou dodržování dohod se rozmohlo užívání dovozních zákazů, kvót, minimálních dovozních cen, dovozních přírážek a podpor domácí produkce a vývozu jejích přebytků. (Kalínská, 2010)

Současná úprava mnohostranné dohody o zemědělství obsahuje pravidla a závazky v oblastech **přístupu na trh**, tedy tarify, kvóty a další obchodní restriktce, **domácí podpory**, tj. podpory a programy zaručující ceny a příjmy farmářů, a **vývozní subvence** obsahující metody k umělému zvýšení konkurenceschopnosti vývozu.

2.4 Dopad krize na obchodní politiku

Obchodní politiku států ovlivňují také ekonomické krize, na základě kterých se vlády snaží o implementaci protekcionistických opatření. Těmi mohou být například využívání pro subdodávky domácí firmy, obsazování pracovních míst domácími pracovníky, nakupování domácích produktů nebo reinvestování zpět do domácí výroby. Na přelomu 70. a 80. let měla tato opatření negativní dopad, jelikož znemožnila řadě států restrukturalizaci a vyřešení nadvýroby, což vedlo k novým formám protekcionismu s cílem ovlivnit obchodní toky. Poté bylo pro státy zrušení jednotlivých opatření téměř nemožné, jelikož národní průmysl již nebyl světově konkurenceschopný a bylo do něj mnoho investováno. (Kubišta, 2016)

V dnešní době je v důsledku globalizace řešení národních problémů pomocí obchodních překážek a subvencí obtížné, jelikož jsou některá odvětví průmyslu tak globálně integrována, že by mohla vyvolat těžko odhadnutelný dominový efekt v jiných státech či průmyslech a hrozí jimi nastartování spirály odvetných opatření jinými státy. Protekcionistická opatření vedou i k ochromení agregátní poptávky z důvodu nižších příjmů do státního rozpočtu v důsledku nevybraných cel a daní z neuskutečněného dovozu. Jako pojistka proti protekcionismu funguje právě mnohostranný obchodní systém, který obsahuje ochranná opatření zavedena a odsouhlasena členskými státy WTO. (Štěřbová, 2013)

3. Zahraniční obchod České a Slovenské republiky před vypuknutím pandemie COVID-19

V této kapitole je krátce nastíněn vývoj vývozu vybraných zemí a skupin. Především se ale zabývá historickým vývojem zahraničního obchodu České a Slovenské republiky. Událostmi jako bylo rozdělení Československé republiky na dva samostatné státy či vstup obou republik do Evropské unie. Dále je v této kapitole vysvětlen pojem transformační proces, co bylo jeho cílem, jaké byly negativní dopady transformačního procesu a řešení těchto dopadů.

3.1 Vývoj vývozu hlavních skupin a zemí

Jak již bylo řečeno, otevřenost ekonomiky, tedy její zapojení do mezinárodního obchodu, je odvozena od podílu vývozu na HDP a počtem obyvatel země.

Tabulka 2: Vývoz hlavních skupin a vybraných zemí (vývoz v mld. USD)

Rok	Vývoz							Tempo růstu vývozu
	1980	1990	2000	2005	2010	2015	2020	
Svět	2050	3495	6452	10502	15300	16558	17619	8,6
Vyspělé ekonomiky	1442	2653	4375	6646	8753	9052	9527	6,6
USA	226	396	782	901	1279	1503	1432	6,3
Německo		421	550	970	1258	1326	1380	3,3
Japonsko	130	288	479	595	770	625	641	5
Česká republika			29	78	133	158	192	6,6
Slovesnko			12	32	65	75	86	7,2
Československá republika	15	12						
Rozvojové země	608	843	2077	3857	6547	7506	8092	13,3
Čína	18	62	249	762	1578	2273	2590	143,9
Indie	9	18	42	100	226	268	276	30

Zdroj: UNCTAD (vlastní zpracování)

Co se týče světového vývozu, na přelomu 20. a 21. století dochází k dramatickému snížení podílu vyspělých ekonomik a naopak se zvyšuje podíl rozvojových ekonomik. Z výše uvedené tabulky je zřejmé, že světový obchod se zvýšil 8,5krát. Zatímco vývoz vyspělých ekonomik se zvýšil 6,6 krát, vývoz rozvojových ekonomik se zvýšil 13,3 krát. Tempo růstu vývozu rozvojových zemí je dvakrát rychlejší, než tempo růstu vyspělých ekonomik. To se zdá být důkazem takzvaného efektu dohánění, který znamená, že chudší země, které se začaly rozvíjet později, dohání vyspělé země, kterých rychlost růstu klesá či stagnuje. Nejrychleji rostoucí vývoz zaznamenala Čína a Indie. Naopak nejnižší tempo růstu zaznamenalo Německo.

Tabulka 3: Podíl hlavních skupin a vybraných zemí na světovém vývozu (podíl v %)

Rok	Podíl na světovém vývozu						
	1980	1990	2000	2005	2010	2015	2020
Svět	100	100	100	100	100	100	100
Vyspělé ekonomiky	70,3	75,9	67,8	63,3	57,2	54,7	54
USA	11	11,3	12,1	8,6	8,4	9	8,1
Německo		12	8,5	9,2	8,2	8,0	7,8
Japonsko	6,3	8,2	7,4	5,7	5,0	38	3,6
Česká republika			0,5	0,7	0,9	1	1,1
Slovensko			0,2	0,3	0,4	0,5	0,5
Československá republika	0,7	0,3					
Rozvojové země	29,7	24,1	32,2	36,7	42,8	45,3	45,9
Čína	0,9	1,8	3,9	7,2	10,3	13,8	14,8
Indie	0,4	0,5	0,7	0,9	1,5	1,6	1,6

Zdroj: UNICTAD (vlastní zpracování)

Podíl vyspělých ekonomik na světovém vývozu značně klesá, zatímco podíl rozvojových zemí vzrostl v průběhu let 1980-2020 1,5krát. Největší nárůst podílu na světovém vývozu zaznamenala Čína, naopak největší pokles podílu na světovém vývozu USA.

3.2 Historický vývoj zahraničního obchodu České republiky a Slovenské republiky

Česká republika již historicky patřila k ekonomicky a průmyslově vyspělým zemím. Výrobky jako sklo, bižuterie, pivo, chmel, stroje a zařízení zajistilo České republice na přelomu 19. a 20. století proslavení na celém světě a díky tomu patřila mezi nejvyspělejší země Evropy. Před druhou světovou válkou se zahraniční obchod Československé republiky orientoval hlavně na západní země. Během války pak došlo ke značnému snížení výroby v hlavních odvětvích. Po válce, kdy byla republika zařazena do sovětského bloku zemí (RVHP) se více než 70 % exportů přeorientovalo na členské země.

V roce 1990 zahájila ČR tzv. transformační proces. V rámci tohoto procesu došlo 1.1.1993 k rozdělení Československé republiky na dvě samostatné republiky. Rozdělení federace proběhlo dohodou obou republik. Od 8. února zavedlo Slovensko novou měnu, a to slovenskou korunu. V České republice byla zavedena jako měna česká koruna.

Cílem transformačního procesu bylo vytvořit podmínky k rozvoji podnikatelské činnosti a prodej menších podniků do soukromého vlastnictví jako předpoklad hospodářského růstu. Transformace s sebou nesla však i negativa. Přijímání právních úprav dle Mezinárodního měnového fondu, Evropské banky pro investice a rozvoj a Evropské unie, které měly napomoci rozjetí tržního mechanismu v ČR, na sebe vázalo i nedokonalosti, které přispěly k značným rizikům, do nichž se poté podnikatelské subjekty dostaly. Mezi problémy, které se v důsledku transformace musely řešit, bylo zařazeno:

- Řešení majetkových a vlastnických vztahů – nedokonalé právní předpisy vyvolaly mnoho soudních sporů, které nejsou dodnes vyřešeny. Tento problém se nejvíce dotknul zemědělství.
- Nedostatek kapitálu – v první polovině devadesátých let docházelo k mylným rozhodnutím v poskytování úvěrů. Banky se snahou se revitalizovat investovaly do finančních projektů, které je poté přivedly k likvidaci.
- Nedostatek zkušeností a informací

Nový demokratický systém České republiky umožnil zahraničním trhům dovážet a obchodovat na území ČR, ale v oblasti vývozu byl pasivní. Česká obchodní bilance nabrala pasivních hodnot. Až v době, kdy pasivum zahraničněobchodní bilance dosáhlo 170 mld. Kč, se začala státní politika ČR zabývat podporou exportu pro české podniky. (Svatoš, 2009)

Problémy v důsledku transformace na Slovensku souvisely především s restriktivní finanční politikou a vysokým daňovým zatížením malých a středních podnikatelů. To mělo za následek pomalý rozvoj sektoru soukromého podnikání. Negativní dopad na ekonomiku měl i rychlý růst cen a růst životních nákladů všech sociálních vrstev.

Velký vliv na vývoj zahraničního obchodu měl i vstup do Evropské unie. K výraznému posílení salda obchodní bilance a zejména vývozu zboží napomohl vstup České republiky do EU v roce 2004. Za rok 2005 dosáhlo saldo obchodní bilance přebytku 11,2 mld. Kč a meziročně vzrostlo o 78,5 mld. Kč. Dovoz se zvýšil o 17,5 % a vývoz o 23,9 %. Vliv na posílení zahraničního obchodu mělo i odstranění celních bariér v rámci obchodu s EU. Na obchodní bilanci mělo vliv i předzásobení před vstupem do EU, jelikož se počítalo se zpřísněním celních opatření vůči třetím zemím, ze kterých bylo dováženo zboží. Z hlediska komoditní struktury se vstup do EU nejvíce projevil na saldu obchodu se silničními vozidly, elektronickými zařízeními, přístroji a spotřebiči, stroji a zařízeními užívanými v průmyslu. Naopak došlo k prohloubení schodku bilance obchodu s minerálními palivy v důsledku zvyšujících se cen ropy a plynu. (Vývoj zahraničního obchodu v prvním roce po vstupu ČR do EU, 2015)

Slovensko stejně jako Česká republika vstoupilo do Evropské unie v roce 2004. Na rozdíl od České republiky schválila vláda Slovenské republiky přijetí jednotné společné evropské měny a od 1.1.2009 se stalo euro zákonným platidlem. Nahradilo slovenskou korunu ve stanoveném směnném kurzu 1 EUR = 30,1260 SKK. Stejně jako tomu bylo u České republiky, vstupem do Evropské unie došlo k odstranění bariér ve vývozu a dovozu Slovenska a obchodní bilance vzrostla. Vývoz do EU vzrostl o 12 % a celkový vývoz do EU představoval 85,5 % z celkového vývozu Slovenska. Dovoz z členských států Evropské unie představoval 71 % celkového dovozu. (Slovensko, 2021)

3.3 Zahraniční obchod České republiky před vypuknutím pandemie COVID-19

Česká republika je v evropském měřítku středně velkou zemí s otevřenou ekonomikou a řadí se mezi 40 nejbohatších zemí světa. Respektuje zásady WTO, což znamená, že se snaží odstranit překážky bránící principu „svobody obchodu“. Zahraničněobchodní politika, která má za cíl prosazovat české ekonomické zájmy v zahraničí, je tvořena podpůrnými proexportními a proimportními institucemi. Mezi tyto instituce se řadí zejména ministerstvo průmyslu a obchodu (MPO) a ministerstvo zahraničních věcí (MZV), které jsou hlavními koordinátory zahraniční obchodní politiky. Dále spolupracují s ostatními ministerstvy jako je ministerstvo zemědělství (MZ), ministerstvo financí (MF) a ministerstvo místního rozvoje (MMR). Na zahraniční obchodní politice se podílí i svazy a další instituce jako je agentura na podporu obchodu CzechTrade (CT), Česká exportní banka (ČEB), Exportní garanční a pojišťovací společnost (EGAP) a agentura na podporu investic CzechInvest (CI).

Zásadní část vývozu směřuje do Evropské unie a poměr vývozu k HDP činí zhruba 80 %. V roce 2019 činila výše HDP České republiky 5 668 mld. Kč. (Výhled české ekonomiky pro rok 2020, 2020)

Tabulka 4: Zahraniční obchod se zbožím – roční údaje (v mil. Kč)

Rok	Obrat	Vývoz	Dovoz	Bilance
2005	3 762 415	1 883 790	1 878 625	5 165
2006	4 180 304	2 091 052	2 089 252	1 800
2007	4 649 555	2 314 157	2 335 398	-21 241
2008	4 604 032	2 279 850	2 324 182	-44 332
2009	4 035 641	2 033 354	2 002 287	31 067
2010	4 690 263	2 334 842	2 355 421	-20 579
2011	5 129 905	2 570 941	2 558 964	11 977
2012	5 387 276	2 725 844	2 661 432	64 412
2013	5 465 939	2 786 229	2 679 710	106 518
2014	6 152 384	3 149 196	3 003 188	146 008
2015	6 394 966	3 262 971	3 131 994	130 977
2016	6 434 558	3 299 106	3 135 452	163 654
2017	6 862 328	3 512 897	3 349 431	163 466
2018	7 134 014	3 616 240	3 517 774	98 466
2019	7 237 832	3 691 763	3 546 068	145 695

Zdroj: czso.cz

Od roku 2005 dosahuje český zahraniční obchod pravidelného aktivního salda. Jak lze v tabulce vidět, zahraniční obchod ČR dynamicky roste. Od roku 2005 do roku 2019 se hodnota obrátu zvýšila o 19,2 %. Hodnota vývozu se zvýšila o 19,5 % a hodnota dovozu o 18,8 %. Přesto, že hodnota dovozu představovala menší částku, jeho tempo růstu bylo větší než tempo růstu vývozu.

Obrázek 1: Graf bilance zahraničního obchodu se zbožím (v mld. Kč)

Zdroj: czso.cz (vlastní zpracování)

V roce 2019 skončila bilance zahraničního obchodu se zbožím přebytkem 145,7 mld. Kč. Nárůst obrátu dosáhl hodnoty 7 237,8 mld. Kč a oproti roku 2018 vzrostl obrát zahraničního obchodu se zbožím o 1,5 %. Jak lze vidět v grafu, od třetího čtvrtletí roku 2018 až do druhého čtvrtletí roku 2019 bilance zahraničního obchodu rostla. Její pokles zapříčinilo především snížení kladného salda motorových vozidel o 5,0 mld. Kč a dále se prohloubil také schodek bilance s potravinářskými výrobky a farmaceutickými výrobky a přípravky.

Tabulka 5: Meziroční růst vybraných komodit 2018-2019

	Meziroční růst vývozu (%)	Meziroční růst vývozu (mld. Kč)
Zpracovatelský průmysl	2,3	78,6
Motorová vozidla	3,6	35,1

Zdroj: czso.cz (vlastní zpracování)

Rozhodující vliv na výsledky zahraničního obchodu se zbožím měl vývoz a dovoz výrobků zpracovatelského průmyslu. Jak je zřejmé z tabulky, vývoz meziročně vzrostl o 2,3 % tedy 78,6 mld. Kč. Dovoz těchto výrobků se zvýšil o 1,3 % tedy 43,4 mld. Kč. Ačkoliv bilanci zahraničního obchodu se zbožím nepříznivě ovlivnilo snížení kladného salda motorových vozidel, udrželo si nejsilnější postavení s podílem 28,9 % na vývozu s meziročním růstem vývozu o 3,6 % tedy 35,1

mld. Kč. Mezi další významné položky vývozu lze zařadit stroje a zařízení, počítače a elektronické přístroje.

Tabulka 6: Podíl obchodu s výrobky zpracovatelského průmyslu na celkovém obchodu v rámci EU

Obchod s výrobky zpracovatelského průmyslu v rámci EU (v %)		
	Vývoz	Dovoz
2018	83,7	69,8
2019	83,3	68,6
Pokles	0,4	1,2

Zdroj: czso.cz (vlastní zpracování)

83,3 % zahraničního obchodu s výrobky zpracovatelského průmyslu bylo realizováno se státy Evropské unie. V předešlém roce 2018 činila tato hodnota 83,7 %. Dovoz těchto výrobků ze států EU činil 68,6 % a v roce 2018 činil 69,8 %. Meziročně zaznamenal dovoz těchto výrobků pokles o 1,2 %

Nejvýznamnějším obchodním partnerem ČR s téměř třetinovým podílem na vývozu bylo tradičně Německo. K dalším významným partnerům patřilo Slovensko, které zaznamenalo nejvyšší přírůstky na vývozu, a Polsko. Mimo státy EU byly nejvyšší vývozy s podíly 2,3 % realizovány do Ruské federace a do USA.

Meziročně se zvýšil celkový vývoz o 2,1 % a dovoz o 0,8 %. Orientace na omezený počet zahraničních trhů je pro Českou republiku rizikem a vede k závislosti na vývoji ekonomik těchto zemí. Negativní vývoj v zemích, které jsou pro Česko nejdůležitějšími obchodními partnery, může znamenat i negativní vývoj české ekonomiky, proto je pro Českou republiku důležitá diverzifikace českého vývozu a zvyšování vývozu do zemí, se kterými má dlouhodobě pasivní obchodní bilanci. (Zahraniční obchod ČR se zbožím – roční údaje - 2019, 2020)

3.4 Zahraniční obchod Slovenské republiky před vypuknutím pandemie COVID-19

Slovensko se řadí do malých otevřených ekonomik závislých na vývoji v okolních zemích. V letech 2010–2019 její ekonomika nepřetržitě rostla. Jelikož je Slovensko největším výrobcem osobních aut na světě v přepočtu na 1 000 obyvatel, je Slovenská republika závislá především na

automobilovém průmyslu, který tvoří 14 % HDP a pracuje v něm téměř 700 tis. lidí. Pro Českou republiku je Slovensko čtvrtým největším obchodním partnerem. Slovenská republika zásobuje Českou republiku především osobními automobily, jejich díly, minerálními oleji a výrobky ze železa a oceli.

Mezi největší obchodní partnery Slovenska v EU patří Německo, ČR, Polsko, Maďarsko, Francie a Rakousko. Vývoz do členských států EU se zvýšil v roce 2019 o 0,9 % a tvořil 84,3 % celkového vývozu. Dovoz z České republiky vzrostl o 1,6 %, Číny o 9,5 %, Polska o 5,5 a nejvyšší nárůst zaznamenal dovoz z Maďarska, který vzrostl o 15,2 % a Francie s nárůstem o 16,6 %. (Slovensko, 2021)

Tabulka 7: Saldo zahraničního obchodu (v mil. EUR)

Rok	Saldo zahraničního obchodu	Vývoz	Dovoz
2018	2 309,50	79 114,60	76 835,00
2019	1 097,40	80 459,50	79 362,10

Zdroj: mhsr.sk (vlastní zpracování)

Saldo zahraničního obchodu Slovenské republiky bylo v roce 2019 aktivní a činilo 1097,4 mil. €. V roce 2018 činilo 2 309,5 mil. €, tudíž kleslo o 1 212,1 mil. €. Vývoz ze Slovenska v roce 2019 činil 80 459,5 mil. € a v porovnání s rokem 2018 se zvýšil o 1,7 %. Zahrnoval především osobní automobily a jiná motorová vozidla, součástky pro výrobu automobilů a televizory. Nárůst vývozu zaznamenaly hlavně sušičky, vzduchová čerpadla, kompresory a ventilátory. Naopak pokles vývozu se týkal především telefonních souprav, ropných olejů, plochých válcových výrobků ze železa a oceli a polotovarů ze železa a oceli.

Celkový dovoz do Slovenské republiky v roce 2019 činil 79 362,1 mil. € a meziročně vzrostl o 3,3 %. Vzrostl dovoz součástek a příslušenství motorových vozidel, elektronických akumulátorů, drátů a kabelů. Naopak pokles zaznamenaly ropné oleje, telefonní soupravy a výrobky s tekutými krystaly. (Vývoj zahraničního obchodu SR za rok 2019, 2020)

4. Zahraniční obchod České a Slovenské republiky během pandemie COVID-19

Na konci roku 2019 se objevil v Číně první případ nakažení covidem-19. Epicentrem bylo jedenáctimilionové město Wu-chan. První případ nakažení v Evropě se objevil 24.1.2020 ve Francii. Poté následovalo s prvním případem Německo 28.1.2020 a dále Finsko, Itálie, Rusko, Velká Británie, Švédsko, Španělsko, Belgie a v neposlední řadě Česká republika. Autorem oficiálního názvu COVID-19 je Světová zdravotnická organizace. Název vzešel ze spojení coronavirus disease a roku, kdy se objevil první případ nakažení člověka.

První případ byl v České republice objeven 1.3.2020 a původ jeho nákazy byl v Itálii. Dne 12.3.2020 byl vládou vyhlášen nouzový stav, který znamenal pro občany a podniky řadu omezení, jako například uzavření škol, zákaz vstupu občanů do rizikových zemí, uzavírání podniků apod. V září roku 2020 se Česká republika dle nově nakažených na milion obyvatel zařadila k nejhůře zasaženým zemím Evropy. Celkem bylo v České republice potvrzeno 3,91 milionů případů nákazy a 365 094 na milion obyvatel. Úmrtí s nákazou bylo zaznamenáno 40 164. (Epidemie koronaviru, 2020)

Na Slovensku byl první případ potvrzen 6.3.2020. Dne 13.3.2020 zavedla vláda hraniční kontroly, zrušila všechny mezinárodní lety a 15.3.2020 vyhlásila nouzový stav. Celkem bylo na Slovensku 2,53 milionů nákazy. Na milion obyvatel pak 463 143. Úmrtí s nákazou bylo zaznamenáno 19 879. Na milion obyvatel se čísla pro Českou i Slovenskou republiku pohybovala okolo 3,5 tisíc. (Koronavírus a Slovensko)

Kapitola se zabývá dopadem pandemie COVID-19 na zahraniční obchod České republiky a Slovenské republiky, jak jej ovlivnila. Jaká opatření byla na doporučení Komise EU zavedena a jak pandemie ovlivnila bilanci obchodu s vybranými komoditami.

4.1 Opatření týkající se zahraničního obchodu

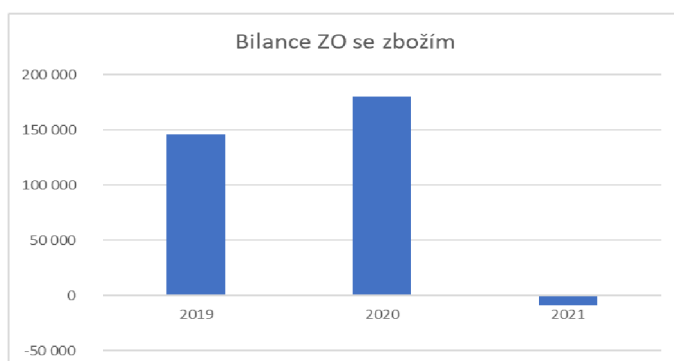
Pandemie COVID-19 znamenala pro zahraniční obchod České a Slovenské republiky řadu omezení. Tato opatření se týkala tarifních a netarifních bariér v podobě zákazu vývozu specifických výrobků jako je zdravotnický materiál na doporučení Komise EU ze dne 15.9.2021. Evropský parlament a

Rada EU nařídili k 9.9.2021 režim Unie pro kontrolu vývozu, zprostředkování, technické pomoci, tranzitu a přepravy zboží dvojího užití. Tento systém kontrol byl nezbytný pro podporu bezpečnosti EU, mezinárodní bezpečnosti a pro zajištění dodržování mezinárodních závazků a povinností členských států a Evropské unie. Upřesňuje definice jednotlivých pojmů, stanovuje nová všeobecná vývozní povolení EU 007 a EU 008, aktualizuje a posiluje nástroje pro kontrolu vývozu v EU s cílem regulovat vývoj rizik spojených se zaváděním nových technologií, zvyšuje možnosti EU kontrolovat obchodní toky citlivých technologií apod. (Epidemie koronaviru, 2020)

Dalším opatřením, které silně zasáhlo jak společnost, tak fungování ekonomiky, byl lockdown. V České republice došlo k jeho vyhlášení 26.2.2021 a na Slovensku 25.11.2021. Během lockdownu dochází k plošnému uzavírání států. Pro Českou a Slovenskou republiku to znamenalo například uzavření škol, podniků, firem, ale i nemocnic pro návštěvy či knihoven. Národní knihovna České republiky například zpřístupnila online databáze knih a článků pro veřejnost zdarma. Dále se tato opatření týkala uzavření některých hraničních přechodů za účelem kontroly dokumentů, které byly potřeba k povolení překročení hranic. Jednalo se o dokumenty ohledně bezinfekčnosti a průkazy očkování.

K dalším opatřením státu proti šíření nákazy patřila povinnost zakrytí úst rouškami či respirátory, povinné testování zaměstnanců ve firmách, povinná karanténa nakažených osob trvající 14 dní, zákaz vycházení po 10. hodině večer či možnost vstupu do obchodu pouze pro seniory nad 60 let mezi 10. a 12. hodinou.

4.2 Zahraniční obchod České republiky během pandemie

Obrázek 2: *Balance ZO se zbožím*

Zdroj: czso.cz (vlastní zpracování)

Jak již bylo řečeno, ke konci roku 2019 skončila bilance zahraničního obchodu přebytkem 145,7 mld. Kč. V roce 2020 zažila ekonomika České republiky v důsledku zavedení opatření proti šíření koronaviru nejhlubší pokles od světové finanční krize v roce 2008. Obchodní bilance v roce 2020 zaznamenala rekordní přebytek, a to 181 mld. Kč. Tento nárůst vznikl v důsledku útlumu dovozu ropy a plynu. Vývoz se meziročně snížil o 4,4 % a dovoz o 5,6 %.

Na jaře roku 2020 zaznamenal zahraniční obchod se zbožím nejnižší hodnotu od vstupu České republiky do Evropské unie. V dubnu 2020 dosáhla bilance hodnoty -24,7 mld. Kč a záporná zůstala i následující měsíc. Vývoz v důsledku omezení výroby klesl v dubnu o 36,2 % a v květnu o 23,3 %. Naopak v červnu, kdy došlo k obnovení výroby a obchodu s motorovými vozidly a meziročně nižším vývozům, dosáhla bilance historicky nejvyššího přebytku. Celkové poklesy vývozu a dovozu ovlivnil především zpracovatelský průmysl a propad obchodu s motorovými vozidly o 9,6 %, což představovalo 98,3 mld. Kč. Dále propad obchodu se stroji a zařízeními o 7,7 % (31,7 mld. Kč), kovy o 12,2 mld. Kč a kovodělnými výrobky o 11,8 mld. Kč. Ve čtvrtém čtvrtletí se podařilo ztráty z prvního pololetí vyrovnat a vývoz meziročně vzrostl o 10,6 % a dovoz o 3,5 %.

Z teritoriálního pohledu zaznamenal největší propad obchod s Německem. Hodnota vývozu do Německa klesla o 84,5 mld. Kč a hodnota dovozu o 89,4 mld. Kč. Dále byl vysoký výpadek exportu s Francií o 10,1 %, Španělskem o 28,1 % a Spojeným královstvím o 10,6 %, kde byl důvodem brexit. Nejvyšší nárůst představoval dovoz z Číny, jeho hodnota byla o 29,6 mld. Kč vyšší.

K postupnému odstraňování překážek a protiepidemických opatření díky vakcinaci a následné stabilizaci ekonomiky a dodavatelsko-odběratelských vztahů došlo až v první polovině roku 2021. Došlo k obnovení poptávky a důvodem pozitivního vývoje zahraničního obchodu byla i nízká srovnávací základna roku 2020, která nadhodnocuje meziroční tempo růstu vývozu. Hodnota vývozu meziročně vzrostla o 22,9 % a hodnota dovozu vzrostla o 16,6 %. (Zahraniční obchod ČR v roce 2020: Vysoká bilance, propad vývozu i dovozu, 2020)

Bilance zahraničního obchodu se zbožím však k prosinci 2021 skončila po jedenácti letech schodkem. Příčinou pasivního salda obchodní bilance jsou především vysoké ceny ropy, zemního plynu a dalších surovin. Ačkoli se v první polovině roku 2021 opět dařilo obchodování s motorovými vozidly a jejich díly, v druhé polovině roku došlo k jeho útlumu. Nedostatek komponentů v automobilovém průmyslu byl také příčinou pasivního salda. (Komentář ministerstva průmyslu a obchodu ČR k výsledkům zahraničního obchodu za prosinec 2021, 2022)

4.3 Zahraniční obchod Slovenské republiky během pandemie

Pandemie byla pro Slovenskou republiku stejně jako pro Českou krizí. Ale na rozdíl od České republiky byl pokles HDP (o 4,8 %) během pandemie nižší než pokles finanční krize v roce 2009, kdy představoval pokles HDP 5,5 %. Ke konci roku 2020 činila hodnota obchodní bilance 2 573,4 mil. €. Vývoz činil 69 008,3 mil. € a dovoz 66 434 mil. €. Nejvyšší aktivní saldo obchodní bilance měla Slovenská republika s Německem, a to v hodnotě 3 323,2 mil. €. Dále s Francií v hodnotě 2 500,9 mil. €, Spojeným královstvím 2 006,3 mil. €, Rakouskem 1 843,9 mil. € a Spojenými státy v hodnotě 1 687,6 mil. €.

Snížení vývozu ovlivnil pokles vývozu monitorů a projektorů, televizních přijímačů o 493,1 mil. €, součástí a příslušenství motorových vozidel o 300,1 mil. €, osobních automobilů a jiných motorových vozidel konstruovaných na přepravu osob o 2265,4 mil. €. Dále se snížil vývoz plochých válcovaných výrobků ze železa či ocele válcovaných za tepla o 230,8 mil. €. Naopak nárůst vývozu zaznamenala pšenice a souzež o 69,6 mil. €, zdvihací a manipulační stroje a zařízení jako výtahy, eskalátory, dopravníky a lanovky o 59,8 mil. €.

Co se týče teritoriální struktury, zvýšení zaznamenal pouze vývoz do Spojených států amerických o 6,2 % a Číny o 14,2 %. Stejně jako u České republiky klesl vývoz do Německa o 7,8 %, dále do Rumunska též o 7,8 %, České republiky o 11,6 %, Polska o 2,3 %, Francie o 0,9 %, Maďarska o 8,6 %, Rakouska o 9 %, Spojeného království o 16,3 %, Itálie o 14,2 %, Španělska o 20,9 % a Nizozemska o 5,5 %.

Jak již bylo zmíněno, hodnota dovozu na Slovensko činila 66 434,9 mil. €. Z komoditního pohledu zaznamenal největší pokles dovoz částí, součástí a příslušenství motorových vozidel o 853 mil. €, telefonních souprav včetně telefonů pro celulární síť o 536,5 mil. €, osobních automobilů a jiných motorových vozidel konstruovaných na přepravu osob o 525,1 mil. €, sedadel přeměnitelných na lůžka o 407,8 mil. € a ropných plynů a jiných plynných uhlovodíků o 380,7 mil. €. Naopak vzrostl dovoz elektrických akumulátorů včetně jejich separátorů o 551,1 mil. €, monitorů, projektorů a televizních přijímačů o 177, mil. € a léků prodej o 154,1 mil. €.

Z pohledu teritoriální struktury klesl stejně jako u vývozu dovoz do Německa, České republiky, Číny, Polska, Vietnamu, Korejské republiky, Maďarska, Ruské federace, Francie, Itálie a Rakouska. (Vývoj zahraničního obchodu SR za rok 2020, 2021)

4.4 Jak ovlivnila pandemie COVID-19 obchodní bilanci vybraných komodit

Pandemie COVID-19 ovlivnila většinu odvětví průmyslu i zemědělství, ať už pozitivně či negativně. V této kapitole jsou vybrány a porovnány tři komodity, jejichž výrobu a obchod s nimi zasáhla pandemie nejvíce.

Tabulka 8: Komparace vývozu, dovozu a bilance vybraných komodit ČR a SR (v mil. EUR)

ČR			SR			
29 Motorová vozidla (kromě motocyklů), přívesy a návěsy						
	VÝVOZ	DOVOZ	BILANCE	VÝVOZ	DOVOZ	BILANCE
2019	30 358,12	17 315,76	13 042,36	18 506,90	14 600,89	3 906,01
2020	26 547,29	14 820	11 727,28	18 344	13 081	5 263,43
2021	28 366,41	16 277,44	12 088,97	20 407,84	13 607,50	6 800,34
26 Počítačové, elektronické a optické produkty						
2019	24 549,83	14 252,02	10 297,81	9 527,50	8 655,73	871,77
2020	25 324,09	14 449,20	10 874,89	8 647,94	7 940,79	707,15
2021	25 632,39	15 156,73	10 475,66	9 391,21	8 701,56	689,65
21 Základní farmaceutické výrobky a farmaceutické přípravky						
2019	2 355,98	4 493,80	-2 137,82	379,12	1 669,67	-1 290,55
2020	2 503,03	4 880,18	-2 377,15	449,88	1 994,48	-1 544,60
2021	2 876,75	5 611,39	-2 734,64	457,78	2 072,08	-1 614,30

Zdroj: EUROSTAT (vlastní zpracování)

Tabulka obsahuje obchodní bilanci České a Slovenské republiky v rámci členských států EU27. Vybrané komodity jsou klasifikovány dle CPA. V tabulce lze vidět obchodní bilanci vybraných komodit za rok 2019, tudíž před pandemií. Dále za rok 2020, kdy byly dopady pandemie nejsilnější a poté rok 2021, kdy začala postupně ustupovat.

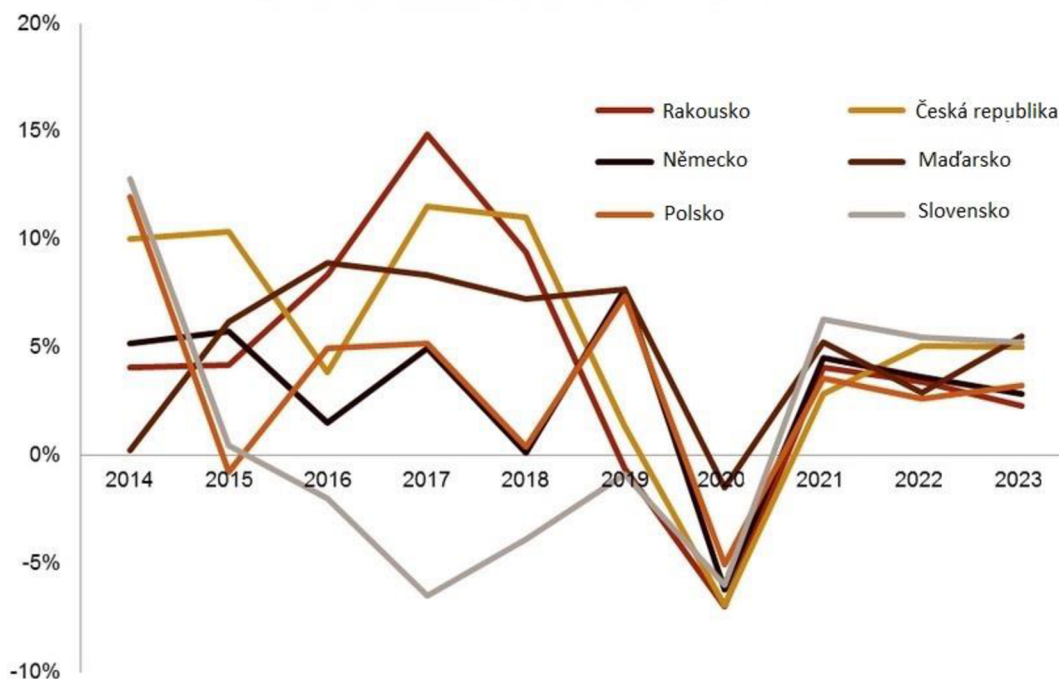
V průběhu let 2008 a 2009, kdy přišla finanční krize, zaznamenala výroba automobilů v Evropské unii meziroční propad o 20 % a produkce činila 16,6 milionů automobilů. Nejsilnější propad pak zaznamenala Evropská unie v roce 2009, kdy ekonomika procházela recesí. Český automobilový průmysl si ale vedl dobře. Krize ho v tomto ohledu tolik nezasáhla a během ní se výroba motorových vozů zvýšila o 3,8 %. Důvodem bylo především zavedení výroby vozů Hyundai v Nošovicích od roku 2009. Vývoj výroby automobilů v Evropské unii byl následující roky kolísavý a další propad zaznamenal v roce 2012, kdy Evropská unie opět procházela recesí. Tato recese se podepsala i na výrobě motorových vozů v ČR, kdy zaznamenala pokles o 6 %. Posledních 15 let

však zaznamenával automobilový průmysl v ČR vzestup a od vstupu do Evropské unie se výroba osobních aut, autobusů, nákladních vozů a motocyklů ztrojnásobila. Hlavní rozdíl mezi předchozími krizemi a koronavirovou krizí je ten, že v předchozích krizích mohla za snížení prodeje automobilů a vozů především nízká poptávka. Během pandemie byl ale problém na straně nabídky. (Automobilový průmysl v době post-koronavirové, 2020)

Z tabulky je zřejmé, že bilance vývozu a dovozu motorových vozidel v letech 2019 a 2020 klesla pro Českou republiku o 10 %, jednou z příčin bylo uzavření hlavního závodu ŠKODA AUTO a. s. v Mladé Boleslavi. Další a zároveň hlavní příčinou poklesu výroby byl nedostatek čipů potřebných k výrobě automobilů i jiné elektroniky. Naopak na Slovensku přes to, že dovoz i vývoz zaznamenal menší hodnoty, bilance vzrostla o 34,75 %. Rok 2021 přinesl České republice růst bilance, a to o 3,08 %. Bilance Slovenské republiky vzrostla meziročně v roce 2021 o dalších 29,19 %.

Další komoditou v tabulce jsou počítače, elektronické a optické produkty, jejichž hlavním vývozcem je Čína. Během pandemie se staly počítače, elektronické a optické produkty nedostatkovým zbožím. Nejen díky tomu, že Čína byla první zasaženou zemí, ale i v důsledku uzavírání hranic, což znamenalo pro mezinárodní dodávky překážky, či zavedení výuky on-line a přechodu zaměstnanců na home office. Lidé začali nadprůměrně využívat své telefony, počítače i televize. Z tabulky je zřejmé, že bilance České republiky v roce 2020 meziročně vzrostla o 2,98 %, v roce 2021 o 3,67 % klesla. Z toho vyplývá, že bilance České republiky mezi lety 2019 a 2021 klesla o 1,73 %. Bilance Slovenské republiky na rozdíl od České, zaznamenala v roce 2020 pokles, a to o 18,9 %. V roce 2021 následoval další pokles o 2,47 %.

Objem výroby (v % meziroční změny) v zemích střední Evropy v sektoru spotřební elektroniky a ICT

Obrázek 3: Produkce spotřební elektroniky a ICT

Zdroj: ihsmarkit.com

Z grafu je zřejmé, že výroba spotřební elektroniky, kterou negativně ovlivnily především lockdowny a nedostatek součástek potřebných pro výrobu, v roce 2020 prudce klesla. Stejně jako v automobilovém průmyslu byla jedním z hlavních důvodů poklesu výroby vysoká poptávka po čípech, kterou nestíhali hlavní výrobci čipů pokrýt.

Mezi další výrobky, které se staly nedostatkovými, lze zařadit základní farmaceutické výrobky a farmaceutické přípravky. V roce 2020 zažil farmaceutický průmysl velký otřes. Jak je zřejmé z tabulky, bilance základních farmaceutických výrobků a přípravků se drží v záporných hodnotách a pandemie COVID-19 ji ještě prohloubila. Pro Českou republiku pandemie prohloubila bilanci o 11,2 % a nepodařilo se ji zmírnit ani následující rok, kdy došlo k dalšímu poklesu o 15 %. Situace na Slovensku nebyla lepší, v roce 2020 bilance meziročně klesla o 19,69 % a stejně jako v České republice klesla i následující rok, a to o 4,5 %. Již během prvních měsíců pandemie se projevíly mezery v přeshraniční spolupráci v rámci České republiky a Evropy, kdy vláda nebyla schopna bezprostředně reagovat na zvyšující se poptávku po rouškách, respirátorech, dezinfekčních prostředcích apod. Dostupnost zdravotní péče se silně promítá do funkčnosti českého hospodářství a do zaměstnanosti. Vláda zavedla opatření v podobě cenového výměru Ministerstva

financí maximální ceny osobních ochranných prostředků třídy FFP3, prodej respirátorů FFP3 byl možný pouze státu, jeho organizačním složkám nebo osobám distribuujícím osobní ochranné prostředky se sídlem v České republice, které je mohly dále prodávat jen státu či jeho organizačním složkám, tudíž byla distribuce respirátorů FFP3 řízena státem. Dále byl nařízen zákaz vývozu všech léčivých přípravků určených pro český trh do třetích zemí. Česká republika také přijala opatření ze strany Evropské komise v podobě omezení vývozu vybraných osobních ochranných prostředků mimo Evropskou unii a jejich dovoz podpořila tím, že doporučila členským státům přijmout opatření, na základě kterých umožní uvádět na trh EU i osobní ochranné prostředky bez označení CE. (Davidová, 2020)

Závěr

Jak je z této práce zřejmé, nejen že pandemie COVID-19 ovlivnila celkové dění ve světě a smýšlení lidí, ve velké míře ovlivnila i mezinárodní obchod a ekonomiky jednotlivých států. Po finanční krizi, která vypukla v USA v roce 2008 a která měla na svět dopady ještě několik dalších let, to byla pro jednotlivé ekonomiky další rána.

Ekonomika Československé republiky, a poté i České republiky jako takové, patřila mezi nejvyspělejší ekonomiky Evropy a ekonomika České republiky se stále řadí mezi 40 nejbohatších zemí světa. Vstup do Evropské unie měl na zahraniční obchod České i Slovenské republiky jednoznačně pozitivní vliv. Během pandemie se ukázalo, že vláda České republiky nebyla na takovou situaci ani zdaleka připravena, a to od nedostatku zásob osobních ochranných pomůcek, přes špatné a nepřehledné informování občanů, k opatřením, která pro některé podniky znamenala nenávratné ukončení činnosti. Členství v Evropské unii se opět prokázalo jako správný krok během pandemie, kdy Evropská komise schvalovala řadu kompenzačních opatření a podpor. V březnu 2020 schválila Dočasný rámec pro udělování veřejné podpory, který byl obdobný právě rámci pro finanční krizi z roku 2008.

Od roku 2005 dosahuje český zahraniční obchod aktivního salda. I přes to, že obě ekonomiky zaznamenaly nejhlubší pokles od roku 2009, oběma republikám se podařilo udržet aktivní saldo obchodní bilance. Pro Českou republiku se zdálo jaro 2020 s pasivní bilancí kritické, avšak v červnu 2020 došlo k obnovení výroby a vývozu motorových vozidel a Česká republika dosáhla rekordního přebytku, jenž byl zapříčiněn i poklesem dovozu ropy a plynu. Z této práce je také zřejmé, že i když se podařilo udržet aktivní obchodní bilanci, bilance jednotlivých položek ve většině případů zaznamenaly pokles, jak pro Českou, tak pro Slovenskou republiku.

Pro obě republiky znamenala pandemie největší propad obchodu s Německem, které je zároveň jejich největším partnerem. Zasáhla ale obchod i s ostatními státy Evropské unie i mimo ni.

Pandemie byla krizí pro obě republiky, ale z hlediska poklesu obchodní bilance a poklesu HDP si Slovenská republika vedla o něco lépe, což je i odpověď na první předpoklad, že měla pandemie větší dopad na saldo obchodní bilance České republiky. Za jednu z hlavních příčin by se dal považovat fakt, že zahraniční obchod Slovenské republiky je diverzifikovanější než zahraniční obchod České republiky, tudíž zvyšuje svoji flexibilitu a snižuje riziko závislosti na jednom státu či

trhu. Potvrdil se i druhý předpoklad, že měla pandemie větší dopad na Českou republiku, co se týče vybraných komodit. Mezi hlavní příčiny poklesu bilance těchto komodit patřil nedostatek čipů, od kterého se odvíjel pokles výroby automobilů i elektroniky jako jsou počítače, tablety či telefony, které se během pandemie staly nezbytnými k výkonu práce, plnění školní docházky či kontaktu s blízkými během lockdownů. Další komoditou s velkým propadem bilance byly farmaceutické výrobky. Je jasné, že poptávka po nich se v koronavirové krizi zásadně zvýšila, avšak svět nebyl na takovou situaci připraven. Vznikl nedostatek osobních ochranných pomůcek i léků na zmírnění příznaků nemoci. Lidé však nezháleli a nedostatečnou nabídku ochranných pomůcek se snažili alespoň částečně vyrovnat vlastními silami za pomoci šicích strojů a látek, které doma našli. I Technická univerzita v Liberci byla více než nápomocná, když rozšířila výrobu nanoroušek, které byly původně určeny pro vnitřní potřebu univerzity. Zásobovala jimi libereckou krajskou nemocnici a o textiliích s nanovláknem projevil zájem i stát.

Ekonomika České i Slovenské republiky by se v dalších letech měla vracet na předpandemickou úroveň. Růst HDP by měl postupně zrychlovat a k obnovování původní úrovně zahraničního obchodu začalo docházet již s otevřením hranic a uvolňováním protiepidemických opatření. Další zásadní vliv na ekonomiku nejen České a Slovenské republiky budou mít následky války mezi Ruskou federací a Ukrajinou, která začala vpádem ruských vojsk na území Ukrajiny 24.2.2022. Již nyní se začal tento konflikt promítat do exportu ruského plynu do členských států Evropské unie a ostatních zemí či uzavírání nadnárodních společností, bank apod. na území Ruské federace.

Seznam použité literatury

Automobilový průmysl v době post-koronavirové [online], 2020. Praha: Česká spořitelna [cit. 2022-06-07]. Dostupné z: https://www.csas.cz/content/dam/cz/csas/www_csas_cz/Dokumenty-korporat/Dokumenty/automobilovy-prumysl-v-dobe-post-koronavirove-2020-05.pdf?fbclid=IwAR2h0zFVxxtGmztM0E6k7juTAKIInJcJZegkVjs3LJCto6XEHKa36qzC3Eo

DAVIDOVÁ, Tereza a Markéta ŘEZNÍČKOVÁ, 2020. Koronavirus: Dopady nouzového stavu na farmaceutický průmysl. Deloitte deport [online]. Praha: Deloitte Touche Tohmatsu Limited, 3. 4. 2020 [cit. 2022-06-07]. Dostupné z: <https://www.dreport.cz/blog/koronavirus-dopady-nouzoveho-stavu-na-farmaceuticky-prumysl/>

Epidemie koronaviru [online], 2020. Praha: Vláda České republiky [cit. 2022-06-07]. Dostupné z: <https://www.vlada.cz/cz/epidemie-koronaviru/>

HINDLS, Richard, Stanislava HRONOVÁ a Robert HOLMAN, 2003. Ekonomický slovník. Praha: C.H. Beck. Beckovy odborné slovníky. ISBN 80-7179-819-3.

KALÍNSKÁ, Emilie, 2010. Mezinárodní obchod v 21. století. Praha: Grada. Expert (Grada). ISBN 978-80-247-3396-8.

KOCOUREK, Aleš. 2019. *Posouzení dopadů nové generace dohod Evropské unie o volném obchodu*. Liberec: Technická univerzita v Liberci. ISBN 978-80-7494-499-4.

Komentář ministerstva průmyslu a obchodu ČR k výsledkům zahraničního obchodu za prosinec 2021, [online], 2022. Praha: Ministerstvo průmyslu a obchodu [cit. 2022-10-20]. Dostupné z: <https://www.mpo.cz/cz/zahranicni-obchod/statistiky-zahranicniho-obchodu/komentar-ministerstva-prumyslu-a-obchodu-cr-k-vysledkum-zahranicniho-obchodu-za-prosinec-2021--265944/>

Koronavírus a Slovensko [online]. Bratislava: Ministerstvo investícií, regionálneho rozvoja a informatizácie Slovenskej republiky [cit. 2022-06-08]. Dostupné z: <https://korona.gov.sk/>

KUBIŠTA, Václav. 2016. *Mezinárodní obchod a migrace*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk. ISBN 978-80-7380-655-2.

NEUMANN, Pavel, Pavel ŽAMBERSKÝ a Martina JIRÁNKOVÁ, 2010. Mezinárodní ekonomie. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-3276-3.

SATO, Alexej, Jaroslav HALÍK a Vít HINČICA. 2017. *International business operations*. Prague: Oeconomica, nakladatelství VŠE. ISBN 978-80-245-2205-0.

SITKIN, Alan a Nick BOWEN. 2010. *International business: challenges and choices*. Oxford: Oxford University Press. ISBN 978-0-19-953391-6.

Slovensko [online], 2021. Praha: CzechTrade [cit. 2022-06-07]. Dostupné z:

<https://www.businessinfo.cz/navody/slovensko-souhrnna-teritorialni-informace/2/>

SVATOŠ, Miroslav, 2009. *Zahraniční obchod: teorie a praxe*. Praha: Grada. Expert (Grada). ISBN 978-80-247-2708-0.ita

ŠTĚRBOVÁ, Ludmila. 2013. *Mezinárodní obchod ve světové krizi 21. století*. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-4694-4.

Výhled české ekonomiky pro rok 2020 [online], 2020. 2020. Praha: Deloitte Touche Tohmatsu Limited [cit. 2022-06-07]. Dostupné z:

<https://www2.deloitte.com/content/dam/Deloitte/cz/Documents/about-deloitte/vyhled-ceske-ekonomiky-2020.pdf>

Vývoj zahraničního obchodu v prvním roce po vstupu ČR do EU [online], 2015. Praha: Česká národní banka [cit. 2022-06-07]. Dostupné z: <https://www.cnb.cz/cs/menova-politika/zpravy-o-inflaci/tematicke-prilohy-a-boxy/Vyvoj-zahranicniho-obchodu-v-prvnim-roce-po-vstupu-CR-do-EU>

Vývoj zahraničního obchodu SR za rok 2019 [online], 2020. 2019. Bratislava: Ministerstvo hospodárstva Slovenskej republiky [cit. 2022-06-07]. Dostupné z:

<https://www.mhsr.sk/uploads/files/bmArw1pj.pdf>

Vývoj zahraničního obchodu SR za rok 2020 [online], 2021. 2020. Bratislava: Ministerstvo hospodárstva Slovenskej republiky [cit. 2022-06-07]. Dostupné z:

<https://www.mhsr.sk/uploads/files/qMBYEFSF.pdf>

Zahraniční obchod ČR se zbožím – roční údaje - 2019 [online], 2020. Praha: Český statistický úřad [cit. 2022-06-07]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/zahranicni-obchod-cr-se-zbozim-rocni-udaje-2019>

Zahraniční obchod ČR v roce 2020: Vysoká bilance, propad vývozu i dovozu [online], 2020. Praha: Ministerstvo průmyslu a obchodu [cit. 2022-06-07]. Dostupné z:

<https://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:OtZKWxU66GwJ:https://www.mpo.cz>

[/assets/cz/zahranicni-obchod/statistiky-zahranicniho-obchodu/2021/6/Pohled-na-ekonomiku-2020-a-1-4-2021.docx+&cd=1&hl=cs&ct=clnk&gl=cz](#)

PROQUEST. 2019 Databáze článků ProQuest [online]. Ann Arbor, MI, USA: ProQuest. [cit. 2019-09-26]. Dostupné z: <http://knihovna.tul.cz>

